

CONCENTRATIEKAMPTUNNEL ÜBERLINGEN

Op 28.04.1944 werd Friedrichshafen gebombardeerd, aangezien daar wapenfabrieken zoals Luftschiffbau Zeppelin, MaybachMotorenwerke, Dornier en tandwielfabriek ZF gelegen waren, die produceerden voor de oorlogsmachinerie van het Derde Rijk. Het Rijkswapen- en Oorlogsproductie in Berlijn verordende de onmiddellijke „bomvrije“ onderbrenging van deze productie.

Concentratiekamptunnel Überlingen

Als locatie werden de molasserotsen van Überlingen gekozen. Dit zachte gesteente was relatief eenvoudig te bewerken en bood door zijn fysische eigenschappen de optimale bescherming tegen bommen en luchtaanvallen. Het bouwplan kreeg de fantasienaam „Magnesiet“. Deze naam moest het doel van de werkzaamheden zo veel mogelijk geheim houden. Als werkkrachten werden gevangenen uit het concentratiekamp van Dachau ingezet, die in de herfst van 1944 een eigen concentratiekamp ten noordwesten van Überlingen bij het dorpje Aufkirch moesten bouwen. In het concentratiekamp waren gemiddeld 700-800 gevangenen, die in 7 maanden een bijna 4 km lange tunnel in de molasserotsen aanlegden door middel van explosieven. Nog voordat het tunnelcomplex werd voltooid, bereikten de Franse troepen in april 1945 de Bodensee. Er kon niet meer met de productie van oorlogstuigen en wapenmateriaal in het complex worden begonnen. Ongeveer 180 gevangenen overleefden de inspanningen van het werk niet en stierven. 97 werden in 1946 op initiatief van de Fransen op het

concentratiekampkerkhof bij Birnau bijgezet, nadat ze meer dan een jaar in een massagraf begraven waren. Een groot deel daarvan stamt uit Italië en het voormalige Joegoslavië. Hun namen zijn gedeeltelijk gekend. De „Vereinigung der Verfolgten des Naziregimes“ en de „Bund der AntifaschistInnen“ VVN-BdA Ravensburg verzorgt samen met de plaatselijke vakbonden sedert decennia de herdenking van de mensen, die in deze tunnel moesten werken of hier het leven hebben gelaten. Ieder jaar organiseert de VVN-BdA op het concentratiekampkerkhof in Birnau bij Überlingen een herdenkingsplechtigheid. Al jarenlang nemen regelmatig ook verzetstrijders en concentratiekampgevangenen uit Italië, Slovenië en andere landen deel aan de herdenkingsplechtigheid.

Daardoor zijn internationale vriendschapsrelaties ontstaan, maar ook een wederzijds inzicht in de geschiedenis en in de omgang ermee vandaag.

Concentratiekampkerkhof Birnau

Onze herdenkingsplechtigheid moet de slachtoffers van het fascisme eren. Ze staat voor vrede en ontwapening, sociale gerechtigheid en vriendschap tussen volkeren:

**Nooit meer fascisme
nooit meer oorlog!**

**Rondleidingen in de
concentratiekamptunnel iedere
eerste vrijdag van de maand om
17:00 uur.**

**Het concentratiekampkerkhof van
Birnau kan op alle tijdstippen
worden bezocht.**

www.vvn.telebus.de

www.vvn.telebus.de/ravensburg/indexrv.html

VLUCHT

Door de mensonwaardige omstandigheden waarin de concentratiekampgevangenen in de tunnel werkten, was de gedachte om te vluchten altijd aanwezig. Ondanks de zeer strenge bewaking werden altijd opnieuw vluchtpogingen ondernomen. Van een Russische gevangene wordt verteld dat hij na een mislukte vluchtpoging ter afschrikking - d.w.z. in aanwezigheid van de medegevangenen - door honden werd doodgebeten.

Situatieschets: concentratiekamptunnel Überlingen /
concentratiekampkerkhof Birnau

Slechts twee gevangenen, de Oostenrijker Adam Puntschart en de Oekraïner Wassilij Sklarenko, slaagden erin om in de nacht van 21 op 22 maart 1945 naar Zwitserland te vluchten. Op hun vlucht namen ze met niemand contact op. Ze meden straten uit vrees te worden ontdekt. Ze sliepen in het bos en aten uitgedroogde appels, die van de vorige herfst nog onder de bomen lagen. Aangezien ze geen kaart hadden van de omgeving, moesten ze zich oriënteren op de sterren en de bomen, die aan de noordzijde meer begroeid zijn met mos. Na vijf dagen en nachten bereikten ze ten slotte compleet uitgeput en uitgehongerd de Zwitserse grens bij Schaffhausen. Men gaf hen te eten en te drinken en ze kregen nieuwe kleding. Puntschart moest worden opgenomen in een hospitaal, om te herstellen van zijn longontsteking. Sklarenko kwam terecht in een doorgangskamp, waar drie weken later ook Puntschart werd ondergebracht. Na nog eens drie dagen scheidden hun wegen. Puntschart verbleef na het einde van de oorlog eerst een tijdje bij inwoners van Überlingen, die hem hebben geholpen. Sklarenko liet zich door de ook in Zwitserland opduikende Sovjet-Russische repatriëringsofficieren niet overhalen om terug te keren naar Oekraïne, maar zocht op eigen houtje een eenheid van het Rode Leger op in de Sovjet-Russische bezettingszone, waar hij nog twee jaar militaire dienst doorliep en dus niet als bevrijde gevangene, niet als „Displaced Person“ en niet als collaborateur naar zijn geboortestreek in Oekraïne terugkeerde, maar als reservist van het Rode Leger. Adam Puntschart keerde eind 1945 terug naar zijn geboortestad Graz, waar hij in 1988 op 74-jarige leeftijd overleed. Wassilij Sklarenko woonde sedert 1947 in een Oekraïens dorp bij Kiev. Hij stierf in 2002.

Bron: www.stollen-ueberlingen.de

CONCENTRATIEKAMPKERKHOF BIRNAU